

Prof. nadzw. dr hab. n o zdr. Teresa Pop
Uniwersytet Rzeszowski
aleja Tadeusza Rejtana 16C , 35-959 Rzeszów

Rzeszów, 26 maja 2022r.

Ocena
rozprawy na stopień doktora nauk o kulturze fizycznej
mgr Ryszarda Harmacińskiego

Niniejsza ocena została opracowana na podstawie rozprawy doktorskiej przekazanej przez Senat Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach Pana Prorektora dr hab.prof.AWF Katowice Bogdana Bacika.

Temat rozprawy: *Wybrane cechy psychospołeczne wolontariuszy działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami w organizacjach non profit*

Doktorant podjął się ważnego i aktualnego tematu badawczego, ponieważ wolontariat to humanistyczny wymiar wartości człowieka, wyraża się chęcią, wręcz pragnieniem bezinteresownego, dobrowolnego czynienia dobra drugiemu człowiekowi – grupie społecznej – zbiorowości – społeczeństwu. Jako zjawisko społeczne, obejmuje swym zasięgiem niemalże wszystkie dziedziny życia i przybiera różne postacie: pomocowości, opieki, wspierania, w tym wspierania moralnego i duchowego i fizycznego.

Wolontariat jest ważny dla rozwoju i umacniania społeczeństwa obywatelskiego, aktywizowania obywateli, spójności obywateli, solidarności międzypokoleniowej w sferze pomocy osób słabszych dotkniętych chorobą, czy jak obserwujemy w obecnych czasach dotkniętych wojną.

Jest szereg obszarów życia społecznego, których nie sposób sobie wyobrazić bez pracy wolontariackiej. Potwierdzają to dane z 2007r, pochodzące z badań European Social Reality. Wskazują one, że prawie 80% Europejczyków przyznaje tej działalności niepoślednią rolę w demokratycznym życiu społecznym. Jednak tylko 3 osoby na 10 podejmuje pracę w wolontariacie. Raport Unii Europejskiej, przygotowany w oparciu o krajowe dane państw członkowskich w tym zakresie, mówi o 22% – 23% obywateli powyżej piętnastego roku życia podejmujących pracę w charakterze wolontariusza. Poszczególne państwa członkowskie UE różnią się znacznie poziomem

aktywności społecznej swoich obywateli. Liderami wolontariatu w okresie tworzenia raportu Unii Europejskiej opublikowanego w roku 2010, były takie państwa jak: Austria, Holandia, Szwecja i Wielka Brytania. W krajach tych ponad 40% mieszkańców podejmuje pracę wolontariacką.

Informacja o recenzowanej pracy:

Recenzowana praca doktorska liczy 89 stron, z tego tekst pracy kończy się na 78 stronie, pozostałe części to: streszczenie w języku polskim, streszczenie w języku angielskim, wykaz fotografii oraz załączniki.

Układ rozdziałów jest typowy dla tego rodzaju prac i zawiera: Rozdział I-Wstęp, II- cel badań i pytania badawcze, III-Materiał i metody badań, IV- Wyniki badań, V-Dyskusja, VI- Wnioski.

Autor zamieścił w pracy 22 tabele oraz 28 rycin ilustrujących otrzymane wyniki badań.

Wstęp jest częścią teoretyczną rozprawy. Doktorant bardzo dokładnie opisał rys historyczny wolontariatu. W obszernym wstępie doktorant zamieścił definicje wolontariatu, uregulowania prawne wolontariatu, oraz opisał organizacje pozarządowe, które mają w swoich statutach zapis o działaniu nienastawionym na zysk.

Rozdział 2 Cel badań i pytania badawcze

Cel pracy to badania motywów pracy w wolontariacie oraz wybranych cech psychospołecznych wolontariuszy pracujących na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Doktorant sformułował 5 pytań badawczych, które pozwoliły na szczegółową analizę problemu.

Rozdział 3 Materiał i metoda badań.

Doktorant zbadał 412 osób – 333 kobiety (80,83% ogółu) i 79 mężczyzn (19,17%) w wieku 16 – 61 lat. Tak liczna grupa umożliwiła doktorantowi zrealizowanie celów pracy. Dobór do badań był celowy – były to osoby działające w wolontariacie. Badanych rekrutowano spośród wolontariuszy organizacji pozarządowych (5 organizacji): Olimpiady Specjalne Polska, Fundacja Aktywnej Rehabilitacji, Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „Start”, Związek Stowarzyszeń Sportowych „Sprawni Razem” oraz Polska Federacja Sportu Niesłyszących. Autor przeprowadził badania podczas kilkudniowych turnusów rehabilitacyjnych, na kilkudniowych i jednodniowych imprezach sportowych. Wszystkie osoby zostały poinformowane o celu i przebiegu badań. Udział w badaniu był dobrowolny a każda z osób miała możliwość odmowy uczestnictwa w badaniach na każdym etapie badania. Doktorant wymienia pozostałe kryteria doboru do badań takie jak wiek 16 lat i więcej, sprawność mentalna, umożliwiająca samodzielne wypełnienie kwestionariusza badawczego. Takie sformułowanie kryteriów świadczy o tym, że doktorant sam przebadał, tj w jego obecności badani wypełniali kwestionariusze. Doktorant uznał, że osoby w wieku 16 i więcej lat wykazują się wystarczającą dojrzałością zapewniającą rzetelne wypełnienie zastosowanego

kwestionariusza badawczego. Dobór metod badawczych jest prawidłowy i świadczy o dobrym opanowaniu warsztatu badawczego.

Wśród kilku metod badawczych były dwa kwestionariusze ankiety. Wśród pytań pierwszego kwestionariusza były pytania o samoocenę statusu materialnego, samoocenę stanu zdrowia i ocena swojej witalności. Drugi kwestionariusz ankiety składał się z 20 stwierdzeń dotyczących postaw wobec osób niepełnosprawnych oraz motywów uczestniczenia w wolontariacie. Oprócz ankiet do badań doktorant zastosował kilka n/w kwestionariuszy:

Skala Samooceny - SES Morrisa Rosenberga. Metoda pozwalająca w łatwy i prosty sposób mierzyć ogólny poziom samooceny.

Następnym narzędziem badawczym wykorzystanym w pracy był **Indeks Reaktywności Interpersonalnej (IRI)**, określający skalę wrażliwości empatycznej badanych.

Kolejnym narzędziem badawczym, jakie zastosował doktorant była polska wersja **kwestionariusza MLQ (Meaning in Life Questionnaire)**. Kwestionariusz mierzy deklarowany sens w życiu w perspektywie czasu teraźniejszego (obecność sensu w życiu, MLQ-Presence) oraz w perspektywie czasu przyszłego.

Ostatnie, piąte narzędzie badawcze, które w pracy zastosował doktorant to:

Kwestionariusz orientacji życiowej w wersji SOC-13.

Wszystkie narzędzia badawcze były w formie kwestionariuszy a badani wypełniali kwestionariusze w obecności doktoranta.

Wyniki badań

Rozdział ten doktorant podzielił na podrozdziały, badając motywy uczestnictwa w wolontariacie w zależności od wybranych cech psychospołecznych wolontariuszy pracujących z osobami niepełnosprawnymi. Autor przedstawia uzyskane wyniki w 22 tabelach i na 28 rycinach. W tabelach i na rycinach zamieszczono wszystkie badane zmienne, charakterystyki opisowe oraz wyniki testów statystycznych. Dodatkowo omówienie wyników w tekście, czyni pracę przejrzystą. Tabele są wykonane starannie i jednorodnie co pozwala na szybkie zrozumienie opisanego wyniku.

Analiza statystyczna

Dobór metod statystycznych jest trafny i uwzględniający specyfikę danych oraz ich charakter. Uzyskane wyniki zostały zgromadzone w arkuszu „Excel” pakietu MS Office a następnie poddane analizie statystycznej w programie Statistica 12. Wykonano statystyki opisowe – obliczono średnie, odchylenia standardowe (SD), przedziały ufności dla średnich ($\pm 95\%CI$) oraz mediany. Zależności między zmiennymi ciągłymi obliczono za pomocą współczynników korelacji Pearsona. Różnice międzygrupowe obliczono za pomocą statystyk nieparametrycznych. W przypadku dwóch porównywanych grup był to test U Manna-Whitney’a. Gdy grup było więcej zastosowano ANOVA Kruskala-Wallisa. Analizując wpływ wielu zmiennych na badane motywy udziału w wolontariacie

zastosowano regresję krokową wsteczną. W każdym przypadku jako próg istotności statystycznej przyjęto: $p < 0,05$.

Dyskusja

Doktorant przeprowadził wnikliwą dyskusję na 12 stronach pracy. Może jest zbyt obszerna ale świadczy o dużej wiedzy i o umiejętności autora w badanym temacie. Przytacza wiele badań związanych z wolontariatem prowadzonym w Polsce i na świecie. Przedstawia Polskę jako kraj który ma przeciętne rezultaty, jednak Recenzent uważa, że obraz pracy wolontaryjnej w Polsce wyraźnie uległ poprawie w ostatnim okresie, po wybuchu wojny na Ukrainie.

Badania prowadzone w zakresie wolontariatu w dużej mierze dotyczą cech socjospołecznych wolontariuszy, motywów podejmowania pracy wolontariackiej oraz różnych zależności między nimi. Autor porównuje wyniki swoich badań z wynikami innych badaczy z Polski jak i badaczy z poza Polski.

Wnioski

Całość rozprawy autor kończy 6 wnioskami. Wnioski uwzględniają najbardziej istotne spostrzeżenia, odpowiadające na postawione przez doktoranta pytania badawcze. Istotnym jest ostatni wniosek, wniosek 6., którego treść sugeruje potrzebą rekrutacji, szkolenia oraz kierowanie wolontariatem w organizacjach zajmujących się pracą z osobami niepełnosprawnymi.

Bibliografia

Wykaz piśmiennictwa zawiera 88 pozycji, z czego ostatnich 5 lat jest 6 pozycji, co stanowi 7% całości. Wśród wszystkich pozycji 26 (29%) to pozycje obcojęzyczne. Należałoby poszerzyć piśmiennictwo o aktualne pozycje.

Autor zastosował system cytowania określany jako system harwardzki (ang. *Harvard System*) lub system *autor-rok*. Nazwiska autorów w bibliografii załącznikowej powinny być uporządkowane alfabetycznie. Przy dalszych publikacjach badań proponuję zastosowanie systemu vancouverkiego (Vancouver System) lub systemem autor-numer. W tekście podstawowym powołanie na informację obecne w źródle numerem (z bibliografii) w nawiasie okrągłym lub kwadratowym, a bibliografia ułożona jest w kolejności cytowań.

Podsumowanie

Praca doktorska Pana mgr Ryszarda Harmacińskiego wykazuje ocenę sytuacji w zakresie wolontariatu. Doktorant zbadał korelację cech socjodemograficznych i motywów pracy w wolontariacie. Autor podjął z naukowego i społecznego punktu widzenia ważny problem badawczy, jasno sprecyzował cel pracy, a dobrane metody badawcze pozwoliły na zweryfikowanie założeń. Pan mgr Harmaciński wykonał dużo pracy celem zbadania postawionych założeń. Praca związane była z pobytem, często kilkudniowym na zawodach i obozach osób niepełnosprawnych, gdzie przebywali wolontariusze.

Z obowiązku recenzenta pragnę zwrócić autorowi na nieliczne błędy, które nie wpływają na całościową ocenę pracy, ale mogą posłużyć do poprawnego przygotowania pracy do publikacji;

1. Brak szczegółowego opisu badania, doktorant pisze, że „wiek 16 lat i więcej, sprawność mentalna, umożliwi samodzielne wypełnienie kwestionariusza badawczego”. Tylko taki opis przeprowadzonego badania znajduje się w pracy przedstawionej do oceny dla recenzenta, z którego można wyciągnąć wniosek, że kwestionariusze badani wypełniali samodzielnie w obecności doktoranta.
2. Wśród przedstawionego przez doktoranta piśmiennictwa, z ostatnich 5 lat jest tylko 6 pozycji, co stanowi 7% całości. Jest to niewiele, uznając, że temat wolontariatu jest dobrze opisany w dostępnej literaturze tematu. Autor powinien zastosować do cytowania system vancouverki, w zamian zastosowanego w pracy systemu harwardzkiego.

Uwzględniając całość zaplanowanych i wykonanych badań przez mgr Ryszarda Harmacińskiego oraz poprawną analizę i interpretację wyników badań, stwierdzam, że rozprawa doktorska spełnia niezbędne kryteria ustawowe i wnosi wiele nowych elementów poznawczych i praktycznych dotyczących wolontariatu działającego wśród osób z niepełnosprawnością w organizacjach non profit.

Reasumując, praca spełnia wymogi stawiane przez Ustawę o Tytule i Stopniach Naukowych i pomimo kilku błędów praca doktoranta napisana jest zgodnie z wymogami rozprawy doktorskiej i upoważnia mnie do wydania **pozytywnej oceny** oraz wystąpienia do Wysokiej Rady Wydziału Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach o dopuszczenie mgr Ryszarda Harmacińskiego do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora nauk o kulturze fizycznej.

prof. nadzw. dr hab. n o zdr. Teresa Pop

Rzeszów, 26 maja 2022 r.